

■ A Móra Ferenc Múzeum Természettudományi Osztályának és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 37. számú Helyi Csoportjának munkatársai 1993-ban egy 5 évre tervezett program keretében szinte a teljes Csongrád megyét és Bács-Kiskun megye déli területeit felmérték avégett, hogy a térségben új területek természetvédeltségét kezdeményezzék. A munkacsoport vezetői, Dr. Gaskó Béla és Krmács György, valamint tagjai Antal Tamás, Dr. Moldovay Géza, Pápai Zoltán és Tóth László a felmérés első szakasza nyomán augusztus közepén 9 Csongrád megyei települési önkormányzat tulajdonában lévő 19 területre adtak be országos vagy helyi természetvédeltségi javaslatot. Az augusztus óta eltelt időszakban az érintett önkormányzatok közül mindössze egy képviselőtestületben született jóváhagyó döntés (egyetlen terület ügyében), a többi helyről hivatalos visszajelzés nem érkezett. Interjúnkban Dr. Gaskó Bélával, a Móra Ferenc Múzeum természettudományi osztályvezetőjével többek között arra kerestük a választ: vajon mi lehet e területek sorsa?

– A magyarországi politika természetvédelmi elkötelezettségét általában az alkalmosság jellemzi. Ott létezik, ahol már baj van. Gondoljunk a Duna-mentén, az erdőm helyére tervezett nemzeti parkra, vagy a Dráva-menti nemzeti parkra. Nos, a Kőrös-érre nem lehetett erdőművet tervezni, így aztán, némi malíciával azt mondhatjuk: itt nem lesz nemzeti park. Pedig a határok mellett bizonyos területek, amelyek a mezőgazdasági művelés számára megközelíthetetlenek voltak, viszonylag érintetlenek maradtak. De míg a nyugati határszélen, Kőszeg környékén komoly erőfeszítéseket tesznek az ilyen területek megmentésére – a célra környezetvédelmi alapítvány is született – addig Csongrád megyéről elmondhatjuk, hogy a megye közepén lévő viszonylag nagy kiterjedésű Pusztaszeri Természetvédelmi Körzeten kívül nagyon kevés a védett terület. A helyi védettségű területek számában és kiterjedésében pedig a megye éppenséggel utolsó az országban.

■ **Mi az, ami a leginkább veszélyezteteti az önk által védelemre javasolt területeket?**

– A mezőgazdasági művelés. Nincs biztosíték arra, hogy a földek privatizációjával nem indul meg e területek természeti érintetlenségének fokozott megsemmisítése. Az erdőket leszámítva zömmel gyep-területekről és fűzlápokról van szó, olyan földekről, amelyek jórészt alacsony aranykorona értékűek, és ezért olcsók. A gazdálkodó elsőre úgy véli, jó vásárt köt velük, aztán egy-két éven belül kiderül, hogy a megművelésük nem hozza vissza a ráfordított költséget. Ekkorra azonban a szántás már megtörtént, s a föld természetvédelmi értéke szinte teljesen megsemmisül. A szántás felhagyásával – legjobb esetben – visszaáll ugyan az alaptársulás, de az eredeti vegetáció soha. A védett, és a környezetváltozásra érzékeny élővilág az eredeti együttes megbontásával teljesen eltűnik.

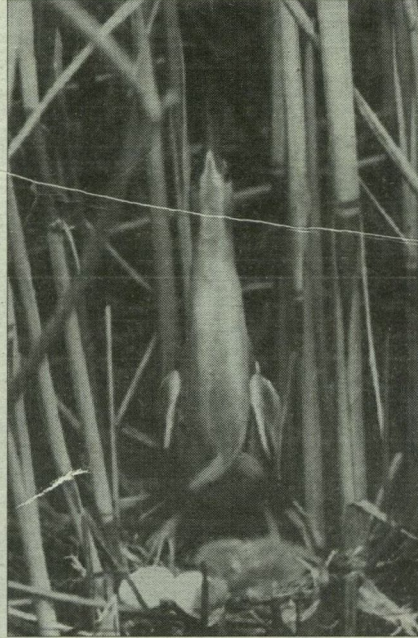
■ **Mit lehet tenni?**

– Ha egy ilyen terület nem kap védelmet, és magántulajdonba kerül, akkor semmit. A természetvédelmi bírságnak nincs visszatartó hatása. Meg aztán ezt jórészt ügyis elengedik. Azzal pedig szembe kell nézni, hogy a szemléletbeli

■ Természeti védeltségre javasolták a megye 19 területét

Pusztai tölgyes Ásotthalom környékén. (Fotó: Dömötör Mihály)

Pocgém a nádasban. (Fotó: Beretck Péter)

Szántani, vagy megőrizni?

Országos védeltségre:

1. **A deszki pusztá** (a deszki és a szegedi önkormányzat területén). A Maros és a Tisza folyók árterének flórája és faunája itt találkozik a Bán-ságéval. Néhány déli rovarfaj megjelenése várható itt; előkerült például a korábban csak Kisázsziából és Bulgáriából ismert Agapanthia osmanis cincérfaj.

2. **A Rtvó erdő és a Kőrös-ér menti semlyékesek** (az ásothalmi önkormányzat területén). Számos, a megyében ritka és védett növény tenyészik itt. Előfordulási helye a fokozottan védett egyhajúvirágnak vagy a tavaszi héricsnek, amelyből 1 500–2 ezer tő található a területen.

3. **A Madarász tó és a környékén lévő erdő- és gyepfoltok** (a mórhalmi önkormányzat területén). Elsősorban a térség vidra-populációja emelhető ki, mint természetvédelmi érték. De a Madarász tó egyik gémbankja a mocsári teknősnek is.

4. **A Tanaszi semlyék** (a mórhalmi önkormányzat területén). A fokozottan védett pókbangó legnagyobb Csongrád megyei előfordulása található itt. Szinte kaszálni lehet a mocsári kosborot. Nem védett ugyan, de megyénkben ritkaságnak számít a csomós és a szibériai harangvirág.

5. **A pusztamérgesi füzes láperdő s a környékén lévő rét és nádas** (a pusztamérgesi önkormányzat területén). A környék egyik viszonylag érintetlen láperdeje. Mind botanikai, mind zoológiai szempontból különlegességnek számít. Kiemelhető a képerjés réteken viritó kornics tárnics, vagy a gazdag Carabida-fauna.

6. **A Nádas tó** (a sándorfalvi önkormányzat területén). Madárfaunája indokolja a védelmet. A Fehér tóval a terület szoros ökológiai egyiséget alkot.

nevelésre hiába hivatkozunk. Ha valakinek anyagi érdekelt-sége van, akkor az fog érvényesülni. Profitorientációról van szó: a gazdálkodónak azon a területen mindenképp pénz kell termelni, s ilyenkor „néhány gaz miatt” nem halasztja el a tábla beszántását. Ez a „pár szál virágnál egy satnya tők is többet ér” szemlélet

Tarka sáfrány. A homokvidék egyik legkorábban viritó védett növénye. (Fotó: Antal Tamás)

Védelemre javasolt területek

7. **Az egykori átokházi tőzgebánya** (az ásothalmi önkormányzat területén). Az egyetlen ilyen jellegű terület a Dél-Kelet-Alföldön. A Kőrös-ér mente még ma is viszonylag természetes állapotban maradt fenn.

Helyi védeltségre javasolt területek:

8. **A Magyarierdei buckák** (az ásothalmi önkormányzat területén). Térszint izolátum. Az eredeti buckás rész egy apróbb foltja fennmaradt, elkerülte az erdőrendezéssel járó elegyengetést. Csongrád megyében igen

kevés a hasonló buckás területek száma.

9. **Az Ásotthalom-Halastelek irányában lévő Bilisics-dűlő** (az ásothalmi önkormányzat területén). Az egykori Bilisics-tó helye, ahol fennmaradt az eredeti bogárfauna.

10. **A kissori semlyékes** (az ásothalmi önkormányzat területén). A terület része a Kőrös-ér völgyéhez csatlakozó semlyékes láncolatnak.

11. **A Kiss Ferenc-emplék-erdőtől északra fekvő Bogárzó medence** (az ásothalmi önkormányzat területén). A Bogárzó változatos, ma még jórészt érintetlen növénytár-

területűek, hogy az önkormányzatokat kár érné, ha kimondanák a védeltséget.

■ **Bizonyos területeket országos védelemre is, helyi védelemre is javasoltak. Mi ennek az oka?**

– Valamennyi területre megpróbáltunk önkormányzati védelmet kérni, hiszen ennek – úgy gondoltuk – lényegesen

rovidebb az átfutási ideje. Ez esetben csak a helyi képviselőtestületek kedvező döntésén múlik, hogy az illető terület sikerül e gyorsan, idejében megóvni. Nos ebben mindeddig csalódnunk kellett, hiszen augusztus óta a benyújtott javaslatokra mindössze egy esetben, az Ásotthalom – Bogárzó terület védeltsége ügyé-

sulása és gazdag rovarvilága miatt érdemel védelmet. Kiemelkedő természetvédelmi értéke az Alföldről már kikapultnak vélt csipkés gyöngyevessző.

12. **A Kornél-erdő és a környékén lévő pusztá** (a földéki önkormányzat területén). Megyénk tisztántúli részének talán legszebb tölgyes izolátuma. Gazdag madárfaunája és bogárvilága indokolja védelmét.

13. **A hódmezővásárhelyi Vajhái tölgyes**. Tájképi értéke miatt került a védelmi listára. A legnagyobb kiterjedésű, egységes korú és fajösszetételű útmenti facsopor-tunk.

14. **A hódmezővásárhelyi Kása erdő**. Hódmezővásárhely „tüdeje”, amely az ott élő védett növényektől és állatoktól függetlenül is védelmet érdemel.

15. **A hódmezővásárhelyi Batidai-pusztá**. A hajdani Tisza árter egyik megmaradt, erősen szikesedő pusztafoltja. Főként nagy kiterjedésű sziki növénytársulásai és madárfaunája miatt javasolt a védelemre.

16. **A mórhalmi Nagyszéksóstó és környéke**. Kiterjedt nádasai számos madár-fajnak biztosítanak fészkelő-helyet. Részben ide szorult a környék egykor kiterjedt semlyékeinek jellegzetes bogárfaunája.

17. **Az ötömösi Baromjárás**. Kultúrtörténeti és rovar-tani szempontból egyaránt védelemre javasolt terület.

18. **A Mérges pusztá és a rajta lévő szürkenyaras** (a pusztamérgesi önkormányzat területén). Hasonló adottságú rész, mint az ásothalmi Kiss Ferenc Emlékerdő.

19. **A Makkoserdő** (a szegedi önkormányzat területe). Szeged város zöldövezetének kiemelkedő jelentőségű szakasza. Hozzájárul a város erő-porszennyeződés felfogásához.

ben született igenlő döntés, s a tulajdonos ott sem az önkormányzat, hanem egy vadász-társaság. A legtöbb javaslatra még csak visszajelzés sem érkezett. Ami pedig az országos védeltséget illeti, ez biztosabb, de jóval hosszadalmasabb. Előfordulhat, hogy mire eredmény születik, már nincs mit védeni, mert időközben kiparcellázták és felszántották a területet.

■ **Mi történik akkor, ha bizonyítani lehet a védett növények kiszántását?**

– Sajnos nem sok. Ha védett területen csinálják, akkor az illetékes természetvédelmi hatóságnak kötelessége eljárni. Ha viszont még nem védett területről van szó, akkor semmi nem történik. Elvileg bárki természetkedvelő ember tehet magánvadás feljelentést, de hát ki az, aki a természet helyett inkább a bíróságokat járja? Hadd mondjak egy példát is. A Tanaszi semlyéken, amelyet több helyütt felszántottak, egy 5-10 ezer egyedből álló pókbangó állomány található. A pókbangó fokozottan védett növény, egy tövének eszmei értéke 50 ezer forint. Ha 10 ezer tövet kiszántanak, az 500 millió forintnyi eszmei kárt jelent!

■ **A helyi védeltségre javasolt területek között ott van a szegedi Makkoserdő is. Mi indokolja ezt a javaslatot?**

– Itt már 1747-ben is erdő volt, tehát kultúrtörténetileg értékes darabja a Szeged környéki zöldterületeknek. De a legfontosabb indok az, hogy a Makkoserdő a város tüdejének igen fontos része. Noha Szeged városát az ipari szennyeződés nem sújtja, a porszennyeződés annál erősebb. Ott tartunk, hogy amennyiben az ipar visszaesik, néhány éven belül Pécsnek vagy Miskolcnak tisztább lesz a levegője, mint Szegednek. A porszennyeződés ugyanis talajfizikai sajátosság: a környék talaja könnyen porzódik, s a szél akadálytalanul szállíthatja a város felé. Kétretegű védőerdő-övezet kellene a kivédésére, nagyobb kiterjedésű, mint ami a kettős erdőzónát mellett jelenleg áll. És a meglévő mellé kellene még egy külső erdőzóna is. Ha távlatban gondolkodunk, s az általános felmelegedést is figyelembe vesszük, ezt a kettős erdőzónát mielőbb ki kell alakítani. Ráadásul a környéken uralkodó szélirány észak-észak-nyugati, és abból az irányból hozza a legtöbb port, ahol a legkeskenyebb a Szeged körüli fás terület. Nos, mivel a Makkoserdő éppen erről az oldalról védi a várost, ez nagyon fontos érv arra, hogy védetté nyilvánítsák.

■ **Ha jól tudom, a Makkoserdő jelenleg is parkerdő, tehát élvezet bizonyos védeltséget. Ezen túl is szükséges a természeti védelem?**

– Igen, minthogy a parkerdőkre is vonatkozik az erdészeti üzemterv; vagyis a vágáskort elért fákat nem védi semmi a kivágástól. Egy védett területen viszont lehetőség van a faállomány összeomlásig tartó megóvására. Ez azt jelenti, hogy amíg a társulás magától össze nem omlik, ott az erdőt fenn kell tartani. És éppen erre van szükség. Hozzá kell fűzni, hogy a szegedi önkormányzat nem zárkózott el a védeltséget kimondásától, de erre tényleges lépés még nem történt.

Panek Sándor